

Boeken, tijdschriften en films

Vogelleven langs de kust

Een herdruk van „Vogels van Strand en Duinen”, indertijd verschenen in de serie „Wat leeft en groeit”. Maar in een nieuw kleed gestoken, met 52 fraai gereproduceerde foto's en gestoken in een aantrekkelijk bandje. Een boekje, waarin Strijbos op de hem eigen wijze vertelt over de vogels, die we aan de zeekant kunnen aantreffen. Een uitgave, die we wie aan of bij de kust woont (of daar een vakantie gaat doorbrengen) warm kunnen aanbevelen. Mag ik wel even rechtzetten, dat de mededeling, als zouden er sinds 1955 op het Balgzandschor *grote sterns* broeden op een misverstand moet berusten? Deze vogels proberen wel op marineterrein in Den Helder te broeden, waar dit echter vrijwel steeds mislukt, maar weigeren juist hardnekkig op het veilige Balgzandschor te nestelen. K. Z.

Jan P. Strijbos: *Vogelleven langs de kust*. Uitg. L. J. Veen, Amsterdam, z.j. Prijs f 4.50.

De vogels van zee en strand

Onder nagenoeg gelijke titel en in wat verwarrend gelijke uitvoering verscheen ongeveer tegelijkertijd de 2e druk van een boekje, waarin Strijbos de vogels die we op en boven zee en aan het strand kunnen aantreffen soort voor soort behandelt. Een aardig idee, nu we zo langzamerhand wat overvoerd raken met boeken over alle Nederlandse vogels. Maar wat teleurstellend in de uitwerking, omdat in dit boekje de behandeling per soort toch wel erg summier is. De drie en een halve regel die aan b.v. de *wilde zwaan* worden gewijd, maken het zelfs niet mogelijk deze soort te determineren. Het boekje bevat 53 fraaie foto's op mooi papier en 20 verduidelijkende, wat uit de toon vallende tekeningen. Een aardige aanvulling op „Vogelleven langs de kust”. K. Z.

Jan P. Strijbos: *De Vogels van zee en strand*. Uitg. L. J. Veen, Amsterdam, z.j. Prijs geb. f 4.50.

Raubvögel und Eulen der Heimat

De in 1954 op 83-jarige leeftijd overleden Dr. Otto Kleinschmidt publiceerde in 1935, na het succes met zijn „Singvögel der Heimat” een al even fraai geïllustreerde „Raubvögel und Eulen der Heimat”. Hiervan is thans een derde, aangevulde druk verschenen, die dit veelbegeerde boekje weer binnen het bereik van een nieuwe generatie vogelliefhebbers brengt. Van elke in Duitsland aangetroffen roofvogel- en uilensoort is een minutieuze gekleurde afbeelding aanwezig, met per soort een pagina tekst, wat eigenlijk wel wat weinig is, nu we verwend zijn met de uitvoerige gegevens die het „Handbook of British Birds” en het „Handbuch der Deutschen Vogelkunde” vermelden. Er zijn echter nog allerlei welkome aanvullende hoofdstukken die, mét de literatuurlijst per soort, welke prof. Niethammer samenstelde, dit boek tot een uitgave maken, die geen enkele liefhebber van de roofvogels en uilen zal willen missen. K. Z.

Dr. Otto Kleinschmidt: *Raubvögel und Eulen der Heimat*. Uitg. A. Ziemsen Verlag, Wittenberg—Lutherstadt, 1958. Prijs geb. 15.80 DM.

Key to the wildfowl

Reeds in het tweede jaarverslag van de Severn Wildfowl Trust (1948—1949) werd een „Key to the Wildfowl” gepubliceerd, die in 1950 als afzonderlijke uitgave verscheen en in 1951 werd herdrukt.

Thans is, weer als uitgave van The Wildfowl Trust, een eigenlijk geheel nieuw boekje verschenen: *A coloured Key to the Wildfowl of the World*, waarvan de belangrijkste verbetering, de naam zegt het al, de gekleurde platen zijn (23 stuks), waarop Peter Scott alle eenden, ganzen en zwanen waarvan het bestaan bekend is (247 stuks) heeft afgebeeld, de meeste in prachtkleed. Er zijn determineertabellen, die uitgaan van de afmetingen, de vorm, de snavelvorm, de kleur van het verenkleed, die van de snavel, het geluid, of het gedrag.

Bij de platen worden geen kleedbeschrijvingen gegeven, doch wel wordt, soms zeer uitvoerig, de verspreiding vermeld.

Een bijzonder nuttig boekje, misschien niet zozeer in het veld (hoewel het ook daar zijn nut kan bewijzen, vooral als we ontsnapte vogels voor de kijker krijgen), maar vooral bij bezoek aan collecties waterwild. K. Z.

Peter Scott: *A coloured Key to the Wildfowl of the World*. Published by the Wildfowl Trust, Slimbridge, Glos.

Schutztrachten im Tierreich

Een nieuw deeltje (nr. 207) in de Neue Brehm-Bücherei over mimici en schutkleuren in het algemeen, geschreven door Dr. Herbert Bruns. De auteur is leider van de Vogelschutzwarte Hamburg, zodat het vanzelf spreekt, dat in het algemene verband ook de vogels herhaaldelijk ter sprake komen. Een voortreffelijke samenvatting van het onderwerp, met een uitvoerige, met zorg geselecteerde literatuurlijst. Een welkome aanwinst voor deze voortreffelijke serie. K. Z.

Dr. Herbert Bruns: *Schutztrachten im Tierreich*. Uitg. A. Ziemsen Verlag, Wittenberg—Lutherstadt 1958. Prijs ing. 5.20 DM.

De Nederlandse trekvlinders

Hoewel dit nieuwe deeltje van de Bibliotheek der Kon. Ned. Natuurhistorische Vereniging een onderwerp behandelt, dat met vogels weinig te maken heeft, wil ik er hier toch graag even de aandacht op vestigen. De bij uitstek deskundige auteur B. J. Lempke vertelt er n.l. allerlei resultaten van het onderzoek naar de vlindertrek in, die nog weinig bekend zijn. En waaruit blijkt dat er, behalve belangrijke verschillen, toch ook wel overeenkomsten zijn met de vogeltrek. Zo is er een vlindersoort in Noord-Amerika (*Danaus plexippus*) waarvan de individuen in het najaar uit Zuid-Canada en het noorden van de Ver. Staten naar het gebied om de Golf van Mexico trekken, daar overwinteren en in het voorjaar naar het noorden terugvliegen. Bij Europese trekvlinders kon dit nog niet worden vastgesteld. Daar is het (meestal) de voorjaarsgeneratie die naar het noorden komt en de tweede of derde generatie die terug keert.

Er moeten nog heel wat veldwaarnemingen wor-

den verricht omtrent de vlindertrek, waaraan vogelaars die toch veel buiten zijn, een belangrijke bijdrage kunnen leveren. Wie daar voor voelt, schrijve naar het K.N.M.I. in De Bilt, afd. Landbouwmeteorologie. K. Z.

B. J. Lempke: De Nederlandse trekvlinders. Uitg. W. J. Thieme en Cie. Zutphen, z.j. Prijs geb. f 4.50 (f 3.50 voor leden van K.N.N.V.).

De vegetatie van het Balgzand

Hoewel het natuurlijk niet de bedoeling is, in „Het Vogeljaar” uitvoerige besprekingen te publiceren van botanische uitgaven, willen we toch melding maken van de als nr. 27 in de reeks Wetenschappelijke Mededelingen van de K.N.N.V. verschenen publicatie: „De vegetatie van het Balgzand en de oeverterreinen van het Balgkanaal”. Vooral, omdat het Balgzandschor (sinds jaren gepacht door „Vogelbescherming”) een belangrijke broedplaats is van *visdieven*, *kokmeeuwen* en vele andere soorten, die men er kan verwachten. En het spreekt vanzelf, dat een studie van deze broedkolonies, die toch naar wij hopen ook nog wel eens zal kunnen verschijnen, de gegevens die de auteur van de zojuist genoemde wetenschappelijke mededeling, Drs. C. den Hartog vermeldt, beslist niet zal kunnen ontberen. Terwijl kennis van de vegetatie natuurlijk ook zeer belangrijk is voor de beoordeling van de waarde van het terrein als overwinteringsgebied voor steltlopers en eendachtigen. Een als gewoonlijk keurig verzorgde uitgave, waarmee het hoge peil van deze reeks wordt gehandhaafd. K. Z.

C. den Hartog, biol.drs.: De vegetatie van het Balgzand en de oeverterreinen van het Balgzandkanaal. Wetenschappelijke Mededelingen nr. 27. f 2.50 (voor leden van K.N.N.V. f 2.05). Te bestellen door overschrijving van het verschuldigde bedrag op postrekening 13028 van bureau K.N.N.V., Hoogwood-NH.

Versuche zur Steigerung der Siedlungsdichte

Sebastian Pfeifer en Dr. Werner Keil, resp. leider en plv.-leider van de Vogelschutzwaarte für Hessen, Rheinland-Pfalz und Saarland hebben thans een samenvatting gegeven van hun: *Versuche zur Steigerung der Siedlungsdichte höhlen- und freibrütender Vogelarten und ernährungsbiologische Untersuchungen an Nestlingen einiger Singvogelarten in einem Schadgebiet des Eichenwicklers (Tortrix viridana L.) in Osten von Frankfurt am Main.*

Een zeer langademige titel voor een publicatie, die de volle aandacht verdient van allen, die zich interesseren voor de relaties tussen bosvogels en eventuele schadelijke insecten, die als prooi van deze vogels in aanmerking komen. Aan de samenvatting (die op lofwaardige wijze niet slechts in het Duits, maar ook in het Engels, Frans en zelfs Russisch wordt gegeven) ontleen ik voorlopig, dat in 1952 in 25 ha vochtig eikenhaagbeukenbos, dat deel uitmaakt van een bos van ongeveer 310 ha, waarin de eik de bovenaan voert, begonnen werd met pogingen de vogelstand op te voeren door het aanbrengen van grote aantallen nestkasten voor holenbroeders (42,4 per ha), het aanbrengen van nestbuidels (5,0 per ha), het zodanig snoeien of samenbinden van struiken, dat zij aantrekkelijk worden

als nestplaats, het aanleggen van vier drinkvijvertjes en het plaatsen van voertafels.

Vlogen er in 1951 slechts 158 broedsels uit (6,4 per ha), in 1956 waren dit er 1026 (41,0 per ha), een wel zeer aanzienlijke stijging. Van 7.976 nestjongen werden door het aanbrengen van ringetjes om de hals, in totaal 34.315 prooidieren verzameld. Daarbij bleek, dat alle bestudeerde vogelsoorten: *spreeuw*, *ringmus*, *boomklever*, *koolmees*, *pimpelmees*, *glanskop*, *gekraagde roodstaart*, *bonte vliegenvanger*, *grauwe vliegenvanger* en *merel* zich voor een belangrijk deel voeden met de rupsen, poppen en volwassen insecten van de eikenbladroller (*Tortrix viridana L.*). Gemiddeld bedroeg het percentage van de ontkwikkelingsstadia van dit insect op het totale aantal prooidieren voor de *spreeuw* 31,2, voor de *ringmus* 41,8, de *boomklever* 28,5, de *koolmees* 37,5, de *pimpelmees* 43,0, de *glanskop* 29,7, de *grauwe vliegenvanger* 31,6 (van slechts weinig proeven afkomstig), de *bonte vliegenvanger* 27,6, de *gekraagde roodstaart* 18,2 en de *merel* 24,4.

Bij onderzoek van de door de ouders aan de jongen gevoerde rupsen en poppen van de eikenbladroller op parasieten kon niet worden vastgesteld, dat bij voorkeur besmette prooidieren werden verzameld. Hierover denkt men nog volliëproeven te nemen.

Ik moge met deze zeer summiere samenvatting van de belangrijke publicatie volstaan, met de toezegging, hier in een volgend nummer uitvoeriger op terug te komen. K. Z.

S. Pfeifer en Dr. W. Keil: *Versuche zur Steigerung der Siedlungsdichte usw.*, Biologische Abhandlungen Nr. 15/16. DM 5.—. (Te bestellen bij: Verlag Biologische Abhandlungen, Wolffsohnweg 3a, Hamburg 39).

Het gedrag van de houtduif

De *houtduif*, als hardnekkige bewoner van zelfs grote steden, is een goed onderwerp voor gedragsstudie door vogelaars, die niet over voldoende tijd beschikken om dagelijks buiten waarnemingen te doen. Dit blijkt uit het artikel „Territorial and other behaviour of the Woodpigeon” door S. Cramp in *Bird Study*, Vol. 5, No. 2, June 1958. Het artikel is gebaseerd op waarnemingen van de *houtduif* in het centrum van Londen, gedurende een periode van acht jaar. Territoria worden daar reeds in de voorwinter (november) afgebakend en verdedigd tot het eind van het broedseizoen (augustus/september). Het bezit van een territorium wordt aangegeven door roepen en „bruidsvlucht”, maar vooral door de aanwezigheid gedurende lange perioden van de mannetjes, die er alle indringers uit verdrijven. Waar veel *houtduiven* bijeen broeden, worden slechts de bomen in een territorium voortdurend verdedigd. In andere gevallen geschiedt dit ook met de bodem eronder.

Het tot stand komen der paren wordt vervolgens beschreven en de vormen van „balts”, waarmee dit gepaard gaat. Zowel „balts” als de eigenlijke paring werden uitsluitend in bomen binnen het territorium waargenomen.

De voornaamste functie van het territorium schijnt te zijn, dat de vogels hierover een plek beschikken, waar de paren worden gevormd en de paring kan geschieden, zonder storende invloeden van buitenaf. Bovendien geeft het terri-

torium de beschikking over voldoende plaatsen voor nestbouw, waarvoor zelfs per broedseizoen méér dan een plaats wordt gekozen.

Minder blauwe reigers op Brit. eilanden

In „Bird Study” (Vol. 5, no. 3, 1958), brengt J. Stafford verslag uit over de jaarlijkse telling van kolonies van de blauwe reiger op de Britse Eilanden, die ook in 1957 werd voortgezet. De cijfers vertonen een vooruitgang van 7 pct ten opzichte van 1956, maar er waren toch nog altijd 8 pct minder nesten, dan in 1954.

Gierzwaluwen en het weer

Dr. David Lack doet in „Bird Study” (Vol. 5, nr. 3, 1958) nog enige mededelingen omtrent verplaatsingen van grote aantallen *gierzwaluwen* onder invloed van het weer. Waarnemingen in Suffolk gedurende de zomermaanden van 1955, 1956 en 1957 toonden aan, dat vrijwel alle verplaatsingen in z. richting samenvielen met de aanwezigheid van een depressie, waarvan het centrum boven Noord-Engeland of Schotland lag. De vogels passeerden gewoonlijk overdag in een breed front, met concentraties aan de kust tegen de avond en in de vroege morgenuren. De passage hield op als het donker werd. De vogels vlogen dan zeewaarts en keerden kort na zonsopgang terug. Na het wegtrekken van de depressies, die drie van de verplaatsingen in zuidelijke richting hadden veroorzaakt, werd terugtrek in noordelijke richting waargenomen, doch in een ander geval werd daarvan niets gezien.

Zo nu en dan werd de aankomst van *gierzwaluwen* over zee uit oostelijke richting waargenomen. Sterke verplaatsingen in zuidelijke richting werden tot eind juli waargenomen. Zij vielen ten dele samen met het begin van de herfsttrek. In hetzelfde nummer vermeldt Dr. Lack nog enige waarnemingen van *gierzwaluwen*, die tegen de avond zeewaarts vlogen. Dit werd vastgesteld in Yorkshire, Devonshire en Holland. Aankomst uit zee in de ochtendschemering werd gezien aan de kust van Northumberland.

Tischka kwam terug

Ergens in een bos, grenzende aan weiden en moerassen, werkt een ornitholoog met een zeer jeugdige assistent. Zij controleren broedsels in open nesten en nestkastjes, die laatste voorzien van registratie van de voederfrequentie. Het is, dank zij de vele nestkastjes en andere beschermende maatregelen een vogelrijke omgeving.

Dat weten ook jongelui uit de omgeving, die er rondsluipen met de katapult, om kleine vogels te doden. En menig eitje gaat „in de pet”, voor de collectie thuis. Tot zij betrapt worden door de ornitholoog en zijn jeugdige helper. Bijna raakt de laatste slaags met de kleine stropers. Maar de ornitholoog komt tussenbeide en stelt de jeugdige boosdoeners voor ook te komen helpen bij het onderzoek.

Weltra verdwijnt de aanvankelijke argwaan van de knapen. Zij zitten, gecamoufleerd als struiken of weggekropen in schuiltentjes of holle bomen urenlang bij de nesten, ijverig noterend wat zich daar afspeelt. De katapult wordt op een avond tersluiks in het kampvuurtje gegooid, de eieren worden in de nesten gelaten.

Het hoogtepunt van het avontuur wordt de tocht met een vliegtuig, naar een verafgelegen gebied met jonge bosaanplant, waarheen men *bonte vliegenvangers* uit het oude bos overbrengt, in de hoop dat deze soort zich daar in de nestkastjes zal komen vestigen. (Tijdens het vervoer worden 20—30 jonge vliegenvangers in kooien opgesloten, in gezelschap van twee wijfjes, die de jongen gedurende de reis voeren). Natuurlijk komen de *bonte vliegenvangertjes* het volgende voorjaar terug om te broeden en met hen Tischka, een jonge lijstster, die in het kleine laboratorium in het oude bos met de hand was groot gebracht en eveneens in de jonge aanplant werd losgelaten.

Dit is, in het kort, de inhoud van een aardige geluidsfilm, waarvan de oorspronkelijke titel luidt: „Beschermde Vogels” en die is opgenomen op het biologische proefstation van de Moskouse Lomonosow Staatsuniversiteit, dat is gevestigd te Zwenigorodak.

Een Russische film derhalve, over Oosteuropese vogels, die overigens vrijwel zonder uitzondering dezelfde zijn, die we in Westeuropa hebben, en derhalve ook voor ons het aankijken dubbel en dwars waard. Ook al, omdat hier zo weinig bekend is, van het werk dat Russische ornithologen verrichten, omdat hun publicaties zich vrijwel uitsluitend tot de eigen taal beperken.

Een natuurfilm met een verhaaltje, dat voortreffelijk wordt geacteerd door de „ornitholoog” en de drie jongens, met voortreffelijk opnamen van allerlei vogelsoorten, zij het in de wat weke kleuren, die de Russische films kenmerken. En voorzien van geluid, dat in de weergave van de vogelgeluiden uitstekend is, doch door de on-eindige, volkomen onverstaanbare uitleggingen door de ornitholoog op den duur wat vermoeiend werkt.

Deze film, waarover wij zowel uit Duitsland als uit Engeland reeds enthousiaste verhalen hadden gehoord, is thans in Nederland beschikbaar bij het verhuurkantoor Eduard Pelster Films, Krammerstraat 50 hs, Amsterdam-Z. Dit heeft een aantal summere Nederlandse teksten doen vervaardigen, die niet overal foutloos zijn, doch het mogelijk maken de film goed te volgen, al lijkt een mondelinge inleiding (en hier en daar ook toelichting) wel gewenst. Het slot: de viering van „de dag van de vogel”, doet hier en daar wat „Russisch” aan. Wat niet wegneemt, dat we ruim anderhalf uur geboeid en bewonderend hebben zitten kijken naar deze aardige, ook voor de jeugd zeer geschikte film, die we dan ook warm aanbevelen. K. Z.

Naamlijst Nederlandse vogels

In „Limosa” (1958, nr. 2, p. 107 e.v.) heeft de Commissie voor de Nederlandse Avifauna een lijst gepubliceerd van de Nederlandse en wetenschappelijke namen van alle in Nederland waargenomen vogelsoorten. Op het ogenblik van de publicatie waren dat er 351, waaraan inmiddels echter de *bergfluit* en de *Ross' meeuw* kunnen worden toegevoegd.

Het is prettig, dat er nu een richtlijn is voor het gebruik van de Nederlandse vogelnamen. De redactie van „Het Vogeljaar” neemt zich voor, met ingang van dit nummer, uitsluitend de in die naamlijst gebruikte namen te bezigen en in bijdragen van medewerkers zo nodig andere namen

daardoor te vervangen. Eenheid in het gebruik van vooral de Nederlandse namen lijkt ons dringend gewenst en wij betreuren het, dat het niet mogelijk is gebleken, ten deze overeenstemming te bereiken met de Vlaams sprekende vogelvrienden in België.

Over het algemeen vertonen de in „Limosa” afgedrukte Nederlandse én wetenschappelijke namen weinig verschil met die, welke in de onlangs verschenen vierde druk van de „Vogelgids” zijn gebruikt. In vergelijking met de eerste druk van dit populaire boekje zijn er echter wel belangrijke verschillen, waarop wij in een volgend nummer nog hopen terug te komen.

De Nederlandse Ornithologische Unie heeft van de in „Limosa” afgedrukte naamlijst een aantal overdrukken doen vervaardigen die, zolang de voorraad strekt, kunnen worden besteld door een bedrag van 75 ct in postzegels te zenden aan de secretaris: M. J. Tekke, Harderwijkstraat 136, Den Haag.

K. Z.

Mierenwrijven van zwarte kraai

Zoals bekend hoort de *zwarte kraai* tot de zeer waakzame vogels. Hij houdt zich dan ook bij voorkeur in overzichtelijk terrein op. Een kraai zal dan ook pas dan tot het mierenwrijven overgaan, wanneer hij zich volkomen veilig acht, een omstandigheid die het waarnemen van dit verschijnsel bij wilde vogels tot de zeldzaamheden maakt.

Daar wij twee vrij rondvliegende tamme kraaien, een bont- en een normaal getekende hebben, kwamen we op het idee beide vogels mee te nemen naar een mierenhoop.

Reeds in een boom bij het mierennest namen de vogels een „zonnebadende” houding aan. Toen vlogen ze naar de mierenhoop, waarin ze met wijd uitgespreide staart en vleugels gingen liggen, terwijl ze wild om zich heen pikten. Na korte tijd hadden tientallen mieren zich aan hun belagers vast gebeten. Deze maakten met schokkende bewegingen en trillend over hun hele lichaam kleine sprongetjes door het mierennest. Na enkele minuten gingen de vogels, nog steeds met uitgespreide veren, enkele meters verder op de grond liggen. Vervolgens sprongen ze opnieuw in de mierenhoop. Dit herhaalde zich wel vier tot vijf maal.

Opmerkelijk vonden we, dat de algemeen voorkomende jeugd kwaal bij kraaien n.l. de „neusverkoudheid” na het mierenwrijven verdween. Verder vroegen we ons af of het verschijnsel misschien iets met de rui te maken zou kunnen hebben. Korte tijd na het „bad” begonnen onze kraaien n.l. te ruilen. Omdat mierenzuur blaartrekkend is, is het o.i. niet ondenkbaar, dat mierenbeten de rui bespoedigen of begunstigen. Maar wetenschappelijk gezien blijft het natuurlijk nog een open vraag of de twee verschijnselen met elkaar in oorzakelijk verband staan. Daar het verschijnsel ons bijzonder interesseert, zullen wij voor opmerkingen en inlichtingen zeer dankbaar zijn.

D. G. en H. G.

Uit bovenstaande waarneming blijkt niet, dat de *zwarte kraai* zich ook met rode bosmieren inwreef. Het mierenzuur, dat de rode bosmier bij gevaar verspreidt, zal de vogel vermoedelijk van

parasieten verlossen, terwijl wellicht de inwerking op veren en huid heilzaam werkt.

Niet alleen het „mierenwrijven”, maar ook het stofbaden en zonnebaden zijn gedragingen, waarover niet veel bekend is. Het is van belang, dat waarnemingen van deze gedragingen zo nauwkeurig mogelijk genoteerd worden. Wij beschikken nog over te weinig feiten.

Zie in dit verband het artikel van A. L. J. van IJzendoorn over „mierenwrijven” in *Natura*, jrg. 49, febr. 1952, pp. 27-29. Ook in het tijdschrift „British Birds” jrg. 47, pp. 312-313 en jrg. 48, pp. 47-48 en 94-96 kunnen wij hierover iets anders vinden.

J. T.

Meer huiszwaluwen, minder boerenzwaluwen in West Zeeuwsch-Vlaanderen

Ook dit jaar heeft de Vogelbeschermingswacht West-Zeeuwsch-Vlaanderen het onderzoek naar de stand van *huis- en boerenzwaluw* voortgezet. Hiertoe werd opnieuw een beroep gedaan op de schooljeugd en door de grote medewerking van de hiertoe aangeschreven hoofden der scholen trokken ongeveer tweehonderd meisjes en jongens er met papier en potlood op uit om gegevens te verzamelen. In totaal werden van 250 adressen vergelijkende cijfers verzameld.

Moest in 1957 reeds worden vastgesteld, dat de stand van de *boerenzwaluw* met ongeveer 29 procent was gedaald, in 1958 bleek deze achteruitgang zich voort te zetten. Op 250 adressen daalde het aantal nesten van 501 tot 490. Merkwaardig is, dat binnen bebouwde kommen op 96 adressen een vooruitgang kon worden vastgesteld van 137 tot 188 nesten. Buiten bebouwde kommen daalde het aantal nesten daarentegen op 154 adressen van 364 tot 302. Van 110 adressen hebben we thans cijfers over 1956, 1957 en 1958, met resp. 240, 184 en 243 nesten. Ook op deze adressen was er een (geringe) verschuiving van „den buiten” naar „den binnen”. Buiten de bebouwde kommen op 72 adressen resp. 175, 138 en 171 nesten, binnen de bebouwde kommen op 38 adressen resp. 65, 46 en 72. In elk geval blijkt duidelijk, dat 1957 in onze streek voor de boerenzwaluwen een erg slecht jaar is geweest.

De telling van de *huiszwaluwnesten* gaf een geheel ander beeld. Was in 1957 het aantal nesten reeds met 15 pct vooruit gegaan, in 1958 zette de vooruitgang zich verder voort, en wel op 250 bezochte adressen van 294 tot 387 nesten! Bij deze soort is de vooruitgang binnen de bebouwde kom (op 96 adressen van 96 op 127 nesten) en daarbuiten (op 154 adressen van 198 op 260 nesten) ongeveer gelijk.

Op de 110 adressen, waarvan men cijfers heeft over 1956, 1957 en 1958 is de vooruitgang binnen de bebouwde kom het grootst. N.l. op 38 adressen binnen de bebouwde kommen resp. 21, 44 en 57 nesten, op 72 adressen buiten de bebouwde kommen resp. 42, 42 en 60.

De aankomst van de zwaluwen lag, voor de massa, ongeveer een week later dan in 1957, hoewel de eerste exemplaren reeds in de laatste vijf dagen van maart werden gesignaleerd.

H. ENKELAAR